

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Visie op vrijwilligerswerk in justitiële inrichtingen

De visie *samengevat*

De Visie op vrijwilligerswerk in justitiële inrichtingen is in de volgende uitgangspunten samen te vatten:

1. De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) achten de betrokkenheid van vrijwilligers bij het werk met personen in detentie van grote toegevoegde waarde. De inzet van vrijwilligers is onmisbaar en aanvullend op het werk van DJI-medewerkers.
2. Vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan het welzijn van personen die verblijven binnen penitentiaire inrichtingen (PI's), detentiecentra (DC's), justitiële jeugdinrichtingen (JJJ's) en forensisch psychiatrische centra (FPC's) (hierna: gedetineerden en justitiële inrichtingen) door het bieden van praktische hulp en emotionele steun.
3. Vrijwilligerswerk draagt bij aan het overbruggen van de kloof tussen een gesloten verblijf en de vrije samenleving. Vrijwilligers kunnen ondersteuning bieden bij de geestelijke verzorging en de voorbereiding op re-integratie tijdens detentie. Ook in de eerste periode na vrijlating kunnen zij ex-gedetineerden ondersteunen. Daarnaast is ook steun mogelijk ten behoeve van het sociale netwerk van gedetineerden. Om vraag en aanbod op elkaar aan te laten sluiten spreken vrijwilligers(organisaties) met de inrichting of gemeente af welke activiteiten zij gaan doen.
4. DJI is er verantwoordelijk voor dat vrijwilligers op een veilige manier hun werk kunnen uitoefenen en dat hun bezoeken worden gefaciliteerd. In het belang van de veiligheid dient de vrijwilliger bij een-op-een contact met gedetineerden te beschikken over een actuele VOG-DJI.
5. Vrijwilligersorganisaties zijn zelf verantwoordelijk voor de selectie, training, coaching en coördinatie van hun vrijwilligers.
6. DJI is verantwoordelijk voor het beheer en de verdeling van het voor vrijwilligerswerk beschikbare subsidiebudget. DJI doet dit op grond van de subsidieregeling.
7. Ter bevordering van het contact met de vrijwilligersorganisaties organiseert DJI jaarlijks een vrijwilligersdag ter bespreking van lopende zaken en organiseert het ministerie jaarlijks een overleg met de verantwoordelijke bewindspersoon.

Inhoud

De visie samengevat	2
1. Waaron een nieuwe visie op het vrijwilligerswerk?	4
1.1 Reikwijdte	4
2. Waaron is vrijwilligerswerk belangrijk?	5
3. Wat doen vrijwilligers?	6
3.1 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het Detentie & Re-integratietraject van gedetineerden binnen het gevangeniswezen	6
3.2 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het traject van vreemdelingen	7
3.3 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het (behandel)traject van jeugdigen en patiënten	7
3.4 Vrijwilligersinzet na verblijf in een justitiële inrichting	7
4. Wat voor soort vrijwilligersorganisaties zijn actief?	8
5. Kwaliteit, training en weerbaarheid vrijwilligers	9
6. Hoe is de toegang tot de justitiële inrichtingen geregeld?	10
6.1 Bezoekregeling, toelatingsbeleid	10
6.2 VOG-beleid	10
7. Subsidieregeling	12
8. Hoe overleggen vrijwilligersorganisaties met het ministerie van JenV?	13
BIJLAGE I. Voorbeelden van programma's van vrijwilligersorganisaties	14

1. Waarom een *nieuwe visie op het vrijwilligerswerk*?

In 2010 is de eerste beleidsvisie van het (toenmalig) ministerie van Justitie op vrijwilligerswerk bij de sanctietoepassing vastgesteld. Deze beleidsvisie, die in goed overleg met samenwerkingspartners en vrijwilligersorganisaties tot stand kwam, had tot doel het vrijwilligerswerk een bestendige en haar toekomstige plaats in de sanctietoepassing te geven.

Nu, 15 jaar later, is de beleidsvisie herzien als gevolg van een aantal ontwikkelingen. Zo heeft de subsidieregeling voor vrijwilligersorganisaties de afgelopen jaren een ontwikkeling doorgemaakt. Inmiddels is er een nieuwe verdeelsleutel die rechtvaardiger is en beter uitvoerbaar. Daarnaast is in 2019 de motie Drost en Van der Staaij aangenomen, waarin werd verzocht nader uit te werken hoe vrijwilligersorganisaties intensiever kunnen worden betrokken bij de uitvoering van het Detentie & Re-integratie (D&R-)plan van gedetineerden en hoe de slagkracht van vrijwilligersorganisaties kan worden versterkt bij begeleiding na beëindiging van de detentieperiode.¹ Een derde aanleiding is de vraag van vrijwilligersorganisaties om duidelijkheid te bieden over de bezoekregeling van vrijwilligers aan de justitiële inrichtingen en de ruimtes waarin deze bezoeken kunnen plaatsvinden.²

1.1 Reikwijdte

Deze beleidsvisie is van toepassing op vrijwilligerswerk in penitentiaire inrichtingen (PI's), justitiële jeugdinrichtingen (JJI's), forensisch psychiatrische centra (FPC's) en detentiecentra (DC's) (hierna: justitiële inrichtingen). De vrijwilligers zetten zich in voor personen die in de justitiële inrichtingen verblijven (hierna: gedetineerden), maar kunnen zich ook inzetten voor het achterblijvend sociaal netwerk zoals ouders, partners en kinderen. Daarnaast is de visie ook van toepassing op vrijwilligerswerk tijdens de eerste periode na detentie. De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) verleent subsidie aan vrijwilligersorganisaties die activiteiten verrichten tijdens verblijf in een justitiële inrichtingen en in de eerste zes maanden daarna.

Vrijwilligerswerk dat door (ex-)gedetineerden wordt uitgevoerd op bijvoorbeeld scholen valt niet onder de reikwijdte van deze beleidsvisie. Immers, deze activiteiten zijn preventief van aard en niet gericht op sanctietoepassing. De visie is ook niet van toepassing op in het buitenland gedetineerde personen.

¹ Kamerstukken II, 2018/19, 35 122, nr. 29.

² Met de inwerkingtreding van de Penitentiaire Beginselenwet op 1 januari 1999 is de NJO-regeling (niet justitiële organisaties) van 1997, die onderdeel vormde van de oude Beginselenwet Gevangeniswezen, van rechtswege komen te vervallen.

2. Waarom is *vrijwilligerswerk* belangrijk?

DJI heeft de maatschappelijke opgave om bij te dragen aan een veiligere samenleving. Naast de verantwoordelijkheid voor de humane tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen richt DJI zich op het begeleiden van gedetineerden naar een succesvolle terugkeer in de samenleving. De medewerkers van DJI werken dag in, dag uit aan een humaan leefklimaat, re-integratie in de samenleving en aan recidivevermindering.

De inzet van vrijwilligers is hierbij onmisbaar en aanvullend op het werk van de DJI-medewerkers. Vrijwilligers worden gedreven door een persoonlijke motivatie om zich op vrijwillige basis in te zetten voor gedetineerden. Zij zetten zich belangeloos in en doen dat vanuit een gelijkwaardige relatie. Vrijwilligers kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van gedetineerden door het bieden van hulp en steun.

Vrijwilligerswerk draagt ook bij aan het overbruggen van de kloof tussen een gesloten verblijf en de vrije samenleving. Dat komt doordat vrijwilligers niet als onderdeel van ‘het systeem’ worden gezien en er tussen de gedetineerde en vrijwilliger een vertrouwensband kan ontstaan. Om de kloof te overbruggen, bieden

vrijwilligers praktische en emotionele ondersteuning bij de voorbereiding op de terugkeer in de samenleving, als gedetineerden van binnen naar buiten gaan, en in de periode na de vrijheidsbeneming. De samenleving wordt complexer en dat vraagt om meer zelfredzaamheid van burgers. Dat kan voor sommige (ex-) gedetineerden lastig zijn. Vrijwilligers kunnen hier een belangrijke bijdrage in leveren.

Gedetineerden ervaren het contact met vrijwilligers tijdens hun verblijf dan ook als positief. Uit onderzoek onder gedetineerden (2023) blijkt zelfs dat zij het contact met vrijwilligers als het meest positief ervaren ten opzichte van het contact met andere professionele hulpverleners en DJI-medewerkers.³ Ook in het onderzoek ‘Puur voor jou’ (2015) werd aangetoond dat de gesprekken met vrijwilligers voor gedetineerden van grote waarde zijn.⁴ In die gesprekken, die gekenmerkt worden door gelijkwaardigheid, openheid en het hebben van een klik, wordt de situatie van de gedetineerde met de vrijwilliger besproken. De vrijwilliger blijkt vaak als een positief voorbeeld te fungeren, een bewijs dat leven zonder criminaliteit mogelijk en prettig is.

³ Pasma, *Re-entry support from prison-based and community-based professionals*, 2023, p. 48.

⁴ Kamerstukken II, 2015/16, 24 587, nr. 623.

3. Wat doen vrijwilligers?

Vrijwilligers kunnen de gedetineerde ondersteunen bij de voorbereiding op zijn/haar re-integratie, bijvoorbeeld door te helpen met het schrijven van een sollicitatiebrief of het zoeken naar een woning. Zij kunnen het proces van binnen naar buiten vergemakkelijken door ook na het verlaten van de justitiële inrichting de helpende hand te bieden. Daarnaast kunnen vrijwilligers door hun contacten met gedetineerden een vertrouwensband ontwikkelen en daardoor gedetineerden stimuleren en motiveren om te werken aan hun herstel. DJI heeft aandacht voor herstelgericht werken in detentie. Dat vindt plaats op de vier lagen van herstel: zelfherstel, herstel met slachtoffers, sociaal netwerk en de maatschappij. Vrijwilligers kunnen van meerwaarde zijn om deze ontwikkeling meer inhoud en vorm te geven. Op al deze aspecten zit de toegevoegde waarde van vrijwilligers.

Vrijwilligers kunnen een (ex-)gedetineerde en/of diens sociale netwerk op verschillende manieren ondersteunen. Vrijwilligers kunnen bijvoorbeeld:

- Individuele bezoeken en/of groepsbezoeken afleggen;
- Ondersteunen bij het regelen van de basisvoorwaarden voor re-integratie op de volgende terreinen: werk en inkomen, zorgtrajecten, huisvesting, schuldhulpverlening en identiteitsdocumenten;
- Activiteiten/interventies begeleiden gericht op het uitvoeren van detentie- en re-integratieplannen in den brede;
- Juridisch advies geven;
- Diensten, vieringen en gespreksgroepen ondersteunen die door de geestelijk verzorging worden georganiseerd;
- Bijdragen aan zingeving, motivatie en het ontwikkelen van perspectief en doelen;
- Het gezinssysteem en het sociaal netwerk ondersteunen;
- Het ondersteunen van gedetineerde ouders en hun kinderen;
- Groepsbijeenkomsten in het kader van vrijetijdsbesteding organiseren;
- Trainingen en cursussen geven;
- (Innerlijk) herstel van (ex-)gedetineerden en herstel met slachtoffers, familieleden en samenleving bevorderen;
- Een bijdrage leveren aan het voorkomen van radicalisering;
- Ex-gedetineerden na verblijf in een justitiële inrichting naar buiten ondersteunen en begeleiden ten behoeve van (succesvolle) re-integratie.

Om vraag en aanbod op elkaar aan te laten sluiten, spreken vrijwilligers(organisaties) met de inrichting of gemeente waar zij actief worden af welke activiteiten zij precies gaan doen. Voorafgaand aan de start van de activiteiten bespreken zij wat het doel en de verwachte toegevoegde waarde van de specifieke vrijwilligersinzet is. Het is de bedoeling dat de activiteiten van vrijwilligers het professionele aanbod van de justitiële inrichtingen, de geestelijke verzorging en/of de gemeente ondersteunen

en aanvullen. Aan het eind van het jaar en/of aan het einde van een project evalueren de vrijwilligersorganisatie en inrichting of gemeente met elkaar hoe de inzet is verlopen. Zo kan bijvoorbeeld gereflecteerd worden op de toegevoegde waarde en de beoogde doelen van de inzet, alsook op de samenwerking en op eventuele verbeterpunten.

3.1 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het Detentie & Re-integratietraject van gedetineerden binnen het gevangeniswezen

Indien een gedetineerde in een van de PI's verblijft, dan wordt aan het begin van diens verblijf een D&R-plan opgesteld. In dit plan wordt beschreven aan welke doelen de gedetineerde bereid is te gaan werken tijdens het verblijf in een PI. Deze doelen zijn gericht op een succesvolle terugkeer in de samenleving en zijn verbonden aan een of meerdere van de basisvoorwaarden (identiteitsbewijs, werk en inkomen, huisvesting, schulden, zorg en sociaal netwerk). Tijdens het verblijf worden behaalde of nieuwe doelstellingen in het plan bijgehouden.

Vrijwilligers kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan het behalen van bovengenoemde doelen door de gedetineerde, en daarmee ook aan diens D&R-traject. Gedetineerden kunnen hun eigen D&R-plan inzien en deze bespreken met betrokken vrijwilligers, zodat vrijwilligers goed op de hoogte zijn van de re-integratiedoelen en het traject van de gedetineerde. Vrijwilligers kunnen in overleg aansluiten op D&R-plannen, maar zij kunnen geen behandelingen indiceren of voorwaarden aan behandeling en/of D&R-activiteiten voorschrijven.

Vastlegging van de betrokkenheid van vrijwilligers in het D&R-plan kan bijdragen aan een goede afstemming tussen de vrijwilliger en de casemanager. Daarmee kan voorkomen worden dat bepaalde signalen over het hoofd worden gezien of dat diverse partijen langs elkaar heen werken op dezelfde doelen of basisvoorwaarden (bv. schulden, huisvesting, dagbesteding na detentie).

Deze betrokkenheid bij en opname van de vrijwilliger in het D&R-plan kan echter ook op gespannen voet staan met het uitgangspunt dat vrijwilligers zich op basis van een persoonlijke motivatie en vanuit een gelijkwaardige relatie inzetten voor gedetineerden. Vrijwilligers willen (in bepaalde gevallen) juist voorkomen dat gedetineerden hen als onderdeel van het systeem zien.

Daarom worden in deze visie de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De mate van betrokkenheid van vrijwilligers bij het D&R-traject van gedetineerden dient op maat per individuele gedetineerde door de vrijwilligersorganisatie en de PI afgesproken te worden. Denk aan afspraken over: aard en duur van vrijwilligersinzet, informatie-uitwisseling tussen de vrijwilliger(scoördinator) en de casemanager en het al dan niet vastleggen van vrijwilligersinzet in het D&R-plan;
- Een vrijwilliger kan met een gedetineerde in gesprek gaan in een gecontroleerde omgeving, zoals in het Re-integratiecentrum (RIC). Tevens kan de gedetineerde deelnemen aan een activiteit van een vrijwilligersorganisatie. Het is voor dergelijke kortduurende activiteiten of een eenmalig gesprek niet verplicht dat dit gesprek, of die activiteit, in het D&R-plan is opgenomen. Met andere woorden: het enkele feit dat een dergelijke vrijwilligersinzet (nog) niet in het D&R-plan van de gedetineerde staat, is geen reden om een verzoek tot deelname af te wijzen;
- Indien de inzet van een vrijwilliger(organisatie) echter ziet op een *langdurig traject* met de gedetineerde, dan is het wel noodzakelijk om dit in het D&R-plan op te nemen. Voor een langdurig traject draagt D&R-registratie er namelijk aan bij dat de inzet op de basisvoorwaarden vanuit de vrijwilligers(organisaties) en ketenpartners inhoudelijk goed op elkaar aan blijven sluiten.

3.2 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het traject van vreemdelingen

Vrijwilligersorganisaties kunnen zich ook inzetten binnen de vreemdelingenbewaring. Het vrijwilligerswerk heeft dan een andere focus dan binnen de penitentiaire inrichtingen, omdat deze categorie vreemdelingen niet in Nederland gaat re-integreren maar veelal wordt uitgezet naar het land van herkomst. Er zal dus niet ondersteund hoeven te worden bij terugkeeractiviteiten die gericht zijn op het aanvragen of voorbereiden van (sociale) voorzieningen in Nederland. Vrijwilligers kunnen wel een belangrijke bijdragen leveren aan een humane bewaring,

bijvoorbeeld als bezoekenwilliger, of helpen met de voorbereiding van de terugkeer naar het land van herkomst.

3.3 De betrokkenheid van vrijwilligers bij het (behandel)traject van jeugdigen en patiënten

Door de jaren heen zien we dat er minder vrijwilligersorganisaties actief zijn binnen de justitiële jeugdinrichtingen en tbs-klinieken vergeleken met het gevangeniswezen. De visie op het vrijwilligerswerk binnen deze inrichtingen is echter niet anders dan binnen het gevangeniswezen. Vrijwilligerswerk is een aanvulling op het professionele aanbod van de inrichtingen en kan een belangrijke bijdrage leveren aan het welzijn van de personen die hier verblijven.

Binnen de tbs-klinieken beperken de vrijwilligers zich tot het afleggen van individuele bezoeken of het begeleiden van groepsactiviteiten. Gezien het brede professionele (behandel)aanbod binnen de klinieken is er minder vraag naar andersoortige vrijwilligersactiviteiten. Wel kan de inzet van een vrijwilliger deel uitmaken van het behandelplan, bijvoorbeeld vanwege de vertrouwensrelatie met de patiënt.

3.4 Vrijwilligersinzet na verblijf in een justitiële inrichting

Ook gedurende de periode na verblijf in een justitiële inrichting zijn vrijwilligers actief. De activiteiten van vrijwilligers kunnen zodoende na einde van detentie buiten de justitiële inrichtingen plaatsvinden, bijvoorbeeld als het gaat om ondersteuning van een ex-gedetineerde bij zijn/haar re-integratie in de maatschappij. Vrijwilligers kunnen zich bijvoorbeeld in de buiten re-integratiecentra (RIC) inzetten. Het buiten-RIC is een plek waar ex-gedetineerden naartoe kunnen gaan om hulp te krijgen bij het regelen van een geldig ID-bewijs, het vinden van een woning, het vinden van betaald werk of het aanvragen van een uitkering.

4. Wat voor soort *vrijwilligersorganisaties* zijn actief?

DJI werkt met veel verschillende vrijwilligersorganisaties samen. Jaarlijks ontvangen vrijwilligersorganisaties subsidie voor hun inzet tijdens en binnen zes maanden na detentie. De organisaties verschillen in methodiek en grootte, opereren landelijk, regionaal of lokaal en doen dat allemaal vanuit een eigen idealistische oriëntatie en achtergrond. De drie grootste vrijwilligersorganisaties zijn Humanitas, Gevangenzorg Nederland en Exodus.

Een volledig overzicht van alle door DJI gesubsidieerde vrijwilligersorganisaties vindt u [hier](#).

Rijksbreed zijn er eisen gesteld aan Vrijwilligerswerk.⁵ In algemene zin zetten vrijwilligersorganisaties zich onbetaald en onverplicht in

voor een bepaald maatschappelijk belang, maken zij geen winst en staat de organisatie inclusief het bestuur als rechtspersoon ingeschreven bij de Kamer van Koophandel (KvK). Om als vrijwilligersorganisatie actief te kunnen zijn binnen justitiële inrichtingen gelden aanvullende regels en voorwaarden. Zo zijn er regels voor toegang tot de inrichtingen (zie paragraaf 6) en gelden er voorwaarden om in aanmerking te komen voor de subsidie voor vrijwilligersactiviteiten in de sanctietoepassing (zie paragraaf 7). Voor alle actieve vrijwilligersorganisaties geldt bovendien dat zij afspraken maken met de directie van de inrichting over de aard, doelen en duur van de inzet alvorens gestart kan worden met de activiteiten (zie paragraaf 3).

⁵ [Wat valt er onder vrijwilligerswerk? | Rijksoverheid.nl](#)

5. Kwaliteit, training en *weerbaarheid* vrijwilligers

Vrijwilligersorganisaties zijn zelf verantwoordelijk voor de selectie, training, coaching en coördinatie van hun eigen vrijwilligers. Vrijwilligers doen hun werkzaamheden in een klimaat dat de laatste jaren sterk is veranderd, niet alleen door verharding van de criminaliteit maar ook door de hogere instroom van personen met toenemende meervoudige psychiatrische problematiek en verward gedrag. Dit maakt dat de veiligheidsrisico's binnen de justitiële inrichtingen zijn toegenomen en dat de bejegening van de gedetineerden steeds lastiger is. Deze tendens vraagt van de medewerkers en ook de vrijwilligers om steeds meer expertise en een toenemende noodzaak om alert te blijven op veiligheidsrisico's. De vrijwilligersorganisaties bereiden hun vrijwilligers hier goed op voor en begeleiden hen daarbij.

Om in aanmerking te komen voor subsidie (zie paragraaf 7) moeten de competenties, die van vrijwilligers worden gevraagd, vastgelegd worden in een competentieprofiel. Selectie van vrijwilligers vindt vervolgens plaats aan de hand van dit profiel.

Daarnaast draagt de vrijwilligersorganisatie zorg voor het inwerken van nieuwe vrijwilligers aan de hand van een programma, dienen alle vrijwilligers in het bezit te zijn van een actuele VOG of Referentie en sluit de vrijwilligersorganisatie met alle vrijwilligers een contract af waarin onder andere de rechten en de plichten van de vrijwilliger opgenomen zijn. Verder maken vrijwilligersorganisaties via het jaarplan kenbaar hoe zij werken aan deskundigheidsbevordering van de vrijwilligers. Tot slot stellen grotere organisaties een coördinator aan die toeziet op de begeleiding, aansturing en ondersteuning van de vrijwilligers en die als aanspreekpunt voor de inrichtingen en/of gemeenten fungeert.

6. Hoe is de toegang tot de justitiële inrichtingen geregeld?

Om gedetineerden te kunnen begeleiden is het voor vrijwilligersorganisaties essentieel dat hun bezoek aan de justitiële inrichtingen gefaciliteerd wordt. Tegelijkertijd moeten vrijwilligers hun werkzaamheden in de justitiële inrichtingen op een veilige manier kunnen uitvoeren. De justitiële inrichtingen zijn verantwoordelijk voor een veilig klimaat voor zowel gedetineerden als voor personeel en (ambtelijke) bezoekers, zoals vrijwilligers. De toegenomen veiligheidsrisico's in de justitiële inrichtingen hebben als gevolg gehad dat de bezoekregeling en de toegang van externen – waaronder vrijwilligers – tot de justitiële inrichtingen is aangescherpt.

6.1 Bezoekregeling, toelatingsbeleid

De landelijke beleidslijn⁶ bepaalt dat het bezoek van vrijwilligers dat wordt aangevraagd in het kader van het detentie- en re-integratietraject van de gedetineerde als ambtelijk bezoek wordt aangemerkt en niet in de plaats komt van regulier bezoek (van het sociaal netwerk zoals partner, kind of ouder). Het ambtelijke bezoek van de vrijwilliger dient dan wel als zodanig opgenomen te zijn in het D&R-plan. Het ambtelijke bezoek van de vrijwilliger aan de gedetineerde vindt in principe plaats in een aparte spreekkamer, waarin bijvoorbeeld ook de gesprekken met advocaten plaatsvinden. De vertrouwelijke setting van een aparte spreekkamer kan helaas niet in alle gevallen worden gegeven vanwege de situatie wat betreft het gebouw, het tekort aan aparte spreekkamers of vanwege redenen van veiligheid.⁵ Hoewel registratie in het D&R-plan dus géén voorwaarde vormt voor een (oriënterend) gesprek met een vrijwilliger of voor deelname aan een activiteit georganiseerd door vrijwilligersorganisaties (zie paragraaf 3.1), geldt registratie in het D&R-plan wel als voorwaarde voor ambtelijk bezoek van een vrijwilliger in een ambtelijke spreekkamer. Voor de Rijks Forensische Psychiatrische Centra en de Rijks Justitiële Jeugdinrichtingen⁷ staan de bezoekregels in de huisregels van de inrichtingen.

Daarnaast maken vrijwilligersorganisaties en inrichtingen conform het Uitvoeringskader VOG toelatingsbeleid ketenpartners en vrijwilligers⁸ onderlinge afspraken over de aard en frequentie van de inzet van vrijwilligers. Zij maken bijvoorbeeld afspraken over het verlenen van inrichtingspassen en over of vrijwilligers zich

zelfstandig of enkel onder begeleiding van personeel door het gebouw kunnen bewegen (in afstemming met het lokale Bureau Inlichtingen en Veiligheid). Omdat inrichtingen verschillen in populatie en qua gebouw, is er ruimte voor maatwerk en lokale invulling. Bij structurele inzet en een-op-een contact met gedetineerden dient de vrijwilliger over een VOG-DJI te beschikken om toegelaten te kunnen worden tot de inrichtingen. De directeur van de inrichting is te allen tijde bevoegd om de toegang van vrijwilligers tot de inrichting te weigeren, bijvoorbeeld in het kader van de orde en veiligheid.

Omdat vrijwilligersorganisaties behoefte hebben aan duidelijkheid en om ervoor te zorgen dat het toelatingsbeleid eenduidig wordt uitgevoerd, is in alle penitentiaire inrichtingen een centraal contactpersoon voor vrijwilligersorganisaties (en ketenpartners) aangewezen die toeziet op een juiste uitvoering van het toelatingsbeleid. Daarnaast is een lijst met aanspreekpunten binnen de verschillende afdelingen van de penitentiaire inrichtingen beschikbaar gesteld aan vrijwilligersorganisaties.

6.2 VOG-beleid

Bij structurele inzet van een vrijwilliger en indien hij/zij een-op-een contact met gedetineerden heeft, dan dient hij/zij over een VOG-DJI te beschikken. Het is immers noodzakelijk om te bewaken dat iedereen die regelmatig nauw in contact is met kwetsbare doelgroepen binnen de inrichtingen gecontroleerd is op antecedenten, integriteit en betrouwbaarheid. De inrichting vraagt een VOG-DJI aan voor de vrijwilliger. Deze is vervolgens vier jaar geldig. Dit geldt voor de Penitentiaire Inrichtingen, Detentiecentra, Rijks Forensische Psychiatrische Centra en de Rijks Justitiële Jeugdinrichtingen. Particuliere klinieken en jeugdinrichtingen hanteren hun eigen toegangsregels. Meer over de aanvraag en geldende regels voor de VOG-DJI is te vinden in het Uitvoeringskader VOG toelatingsbeleid en op de [website van DJI](#).

Vrijwilligers die niet in aanmerking kunnen komen voor een VOG-DJI, bijvoorbeeld sommige ervaringsdeskundigen die in het verleden onherroepelijk zijn veroordeeld wegens het plegen van een strafbaar feit, kunnen ook van toegevoegde waarde zijn bij de ondersteuning van gedetineerden. De directeur van de inrichting

⁶ Kamerstuk 29 279, nr. 797, 2022-2023: vijfde voortgangsbrief “Recht doen, kansen bieden”.

⁷ Regeling model huisregels justitiële jeugdinrichtingen, art. 7.1.

⁸ Geldt voor Penitentiaire Inrichtingen, Detentiecentra, Rijks Forensische Psychiatrische Centra en de Rijks Justitiële Jeugdinrichtingen.

kan besluiten dat zij – indien ze op basis van de screening géén VOG-DJI verstrekt krijgen – alsnog toegang krijgen tot de inrichtingen, als dat op een veilige manier kan. Voorwaarden hierbij zijn dat een-op-een contact niet mogelijk is, dat zij zich enkel onder begeleiding van een medewerker in het leefgebied van de inrichting kunnen begeven en dat zij geen toegang hebben tot computersystemen.⁹ Daarnaast zijn er onder de vrijwilligers ook andere waardevolle ervaringsdeskundigen (bijvoorbeeld ex-verslaafden zonder justitieel verleden), die wel in aanmerking komen voor een VOG-DJI.

Vrijwilligers die rechtstreeks contact hebben in de bezoekszaal hebben geen VOG-DJI nodig. Voor hen gelden de regels voor het reguliere bezoek.

⁹ Dit geldt ook voor vrijwilligers die in het bezit zijn van een Referentie (voorheen: verklaring BeschrijvingGetoondGedrag/BGG).

7. Subsidieregeling

Om het belangeloze werk van vrijwilligersorganisaties te ondersteunen, wordt jaarlijks subsidie verstrekt aan vrijwilligersorganisaties die daarvoor in aanmerking komen. DJI is verantwoordelijk voor het beheer en de verdeling van het voor vrijwilligerswerk beschikbare budget. Het totaal beschikbare budget wordt op grond van de subsidieregeling voor vrijwilligersactiviteiten in de sanctietoepassing verdeeld over de vrijwilligersorganisaties. De organisaties dienen daar tijdig een geldige aanvraag voor in, waaruit blijkt dat zij aan de voorwaarden van de op dat moment geldende subsidieregeling voldoen. In de aanvraag geven vrijwilligersorganisaties onder meer aan welke activiteiten zij willen uitvoeren, voor welke doelgroep, in welke inrichting of gemeente, voor welke periode, hoeveel (ex-)gedetineerden zij verwachten te bereiken en de kosten die zij verwachten te maken. Bij de aanvraag voegen vrijwilligersorganisaties ook een aantal documenten bij, zoals een uittreksel van de KvK en statuten, de

actuele VOG of Referentie van alle vrijwilligers¹⁰, een overzicht van vrijwilligerscontracten, het competentieprofiel voor vrijwilligers, het plan van deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en onderbouwing van cofinanciering door derden. De vrijwilligersorganisaties die subsidie ontvangen geven na afloop van het subsidiejaar inzicht in de uitgevoerde activiteiten en de besteding van de middelen.

Een subsidieregeling wordt per keer voor minimaal één en voor maximaal vijf jaar vastgesteld. De regeling wordt bij afloop geëvalueerd op doelmatigheid en effectiviteit en wordt vervolgens verlengd en/of eventueel aangepast. De actuele voorwaarden en manier van aanvragen zijn te vinden in de meest recente subsidieregeling, die te vinden is in de Staatscourant en via de volgende [website van DJI](#).

¹⁰ Dit is een verklaring van een gevangenisdirecteur dat een gedetineerde zich tijdens detentie overwegend goed heeft gedragen en over voldoende werknemersvaardigheden beschikt. Een Referentie heeft niet dezelfde status als een VOG, maar de Referentieverklaring kan eventueel meewegen in de besluitvorming om ex-gedetineerden een VOG te geven. (Ex-)gedetineerden die vrijwilligerswerk binnen justitiële inrichtingen willen verrichten, tellen voor subsidie mee indien zij een Referentie hebben in combinatie met een overeenkomst waarin nadere afspraken zijn gemaakt over de wijze van begeleiding en bij welke activiteiten de vrijwilliger zich inzet, ondertekend door de locatiedirecteur.

8. Hoe overleggen vrijwilligersorganisaties met het ministerie van JenV?

Periodiek is er contact tussen het ministerie van Justitie en Veiligheid, DJI en de vrijwilligersorganisaties. Het doel van deze overleggen is het versterken van de onderlinge band en het maken van afspraken over lopende zaken. Het streven is om eenmaal per jaar overleg te voeren met de bewindspersoon en eenmaal per jaar met de directeur-generaal van DJI en/of diens plaatsvervanger. Het is echter ondoenlijk om deze overleggen met alle vrijwilligersorganisaties te laten plaatsvinden. Daarom is tussen de verantwoordelijke bewindspersoon en de drie grote vrijwilligersorganisaties (Exodus, Gevangenzorg Nederland en Humanitas) afgesproken dat deze drie organisaties tijdens de jaarlijkse overleggen mede namens alle andere

vrijwilligersorganisaties het woord voeren. Daarnaast organiseert DJI één of twee keer per jaar een landelijke dag voor de vrijwilligersorganisaties, waarop relevante ontwikkelingen omtrent het vrijwilligersbeleid met elkaar worden besproken.

BIJLAGE I. Voorbeelden van programma's van vrijwilligersorganisaties

Young Perspectives

Young Perspectives is een organisatie die zich specifiek inzet voor jongeren en jongvolwassenen in justitiële jeugdinrichtingen. Dit doen zij door creatieve en sportieve lesprogramma's te geven tijdens detentie. Voorbeelden zijn: Urban Arts & Sports workshops, YOPE Edu en YOPE Minds. Ook ondersteunen zij jongeren die vrijkomen na detentie bij het opbouwen van een sociaal netwerk en bij het vinden van de juiste mensen en plekken die jongeren helpen bij het weer opbouwen van een leven in vrijheid. Vrijwilligers worden als mentoren aan jongeren gekoppeld.

Ouders, Kind & Detentieprogramma (Exodus)

Met dit programma zorgt Exodus ervoor dat de gedetineerde ouder en het kind contact houden tijdens detentie, zodat zij niet van elkaar vervreemden. De vrijwilligers van Exodus halen en brengen de kinderen naar de gevangenis voor een kindvriendelijk bezoekuur.

Training Mijn Kind en Ik (Exodus)

Exodus biedt ook de training "Mijn Kind en Ik" aan. Deze training is gericht op het opbouwen van de band tussen de gedetineerde ouder en het kind. Daarnaast wordt de gedetineerde ouder tijdens de training voorbereid op de ouderrol die hij of zij gaat vervullen na vrijlating. In deze training kijkt Exodus samen met de gedetineerde naar hoe invulling gegeven kan worden aan de rol als gedetineerde ouder. De training bestaat uit een aantal bijeenkomsten en wordt door de vrijwilligers van Exodus gegeven.

Maatjesproject (Humanitas)

Het Maatjesproject bereidt gedetineerden voor op het leven na de vrijlating. Vrijwilligers zijn er tijdens en na detentie. De vrijwilliger (het maatje) helpt de gedetineerde zijn/haar leven in de gevangenis vorm te geven en luistert naar zijn/haar verhalen.

De vrijwilliger geeft hem/haar aandacht en nazorg en helpt met de voorbereiding op een nieuw leven na de detentie.

Schuldhulp (Surant)

Veel gedetineerden hebben schulden. De vrijwilligers van Surant helpen gedetineerden bij het krijgen van overzicht van de schulden en ondersteunen hen in de stappen die gezet moeten worden om meer grip te krijgen op de financiën.

Spreek Over Slachtoffers, Schuld en Samenleving (SOS) cursus (Gevangenzorg Nederland)

Geïnspireerd door het gedachtegoed van herstelrecht heeft Gevangenzorg Nederland de SOS-cursus ontwikkeld voor gedetineerden. SOS staat voor spreken over slachtoffers, schuld en samenleving, maar gaat ook over verantwoordelijkheid en herstel. Vrijwilligers geven deze bijeenkomsten in groepsverband. SOS kan ook individueel gevolgd worden.

Vrijwilligers in de Forensische Zorg (Gevangenzorg Nederland)

Vrijwilligers van Gevangenzorg bezoeken als bezoekmaatje tbs-gestelden binnen de tbs-klinieken. Dit gaat altijd in overleg met de behandelaar en begeleiding.

Juridisch Spreekuur Gedetineerden

Bij JSG bieden (master)studenten Rechten wekelijks op locatie kosteloos juridisch advies aan gedetineerden in meerdere penitentiaire inrichtingen. Gedetineerden kunnen bij de juristen terecht met juridische vragen, met uitzondering van vragen over hun eigen strafzaak, waarvoor hun eigen advocaat aanspreekpunt is. Afhankelijk van de penitentiaire inrichting kunnen er specifieke regels gelden voor de vragen die toegestaan zijn.

Uitgegeven door

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Turfmarkt 147, 2511 DP Den Haag

Meer informatie
www.rijksoverheid.nl

April 2025